

Razgovore između Horhea Luisa Borhesa
i Ernesta Sabata snimio je na
magnetofonsku traku i pripremio
Orlando Barone, na čiju su se
inicijativu ova dva pisca sastali
decembra 1974. godine i vodili ove
razgovore.

14. DECEMBAR 1974.

Mislim da su se dodirnuli rukama. Ili, možda, ramenima. Nisam siguran. Obično zamišljam više nego što vidim.

Sigurno su rekli jedan drugom ono uobičajeno i trivijalno, što svi govore: Zdravo, Borhese. Kako je, Sabato...

Moja obaveza, kao svedoka, jeste da tačno zabeležim reči. Doduše, ovakve trenutke mogao bi da sanja svako (svaki pisac, svaki umetnik), te je bolje da ovde prenesem osećanja, a ne reči.

Znam da su dolazili lagano kroz hodnik kuće, ruku pod ruku. Štap je bio kao klatno u Borhesovim rukama. Nazirao sam dve senke i iza njih dva čoveka, a duboko u tim senkama i ljudima video sam ljubav i smrt, borbu i umetnost, drugim rečima: život.

Nije mi bilo važno što su me jedva pozdravili (mogu da prihvatim činjenicu da, u tim trenucima, ne bi ni primetili kada bih otišao).

Traka je počela da se okreće.

PRVO POGLAVLJE

BORHES

Kada smo se upoznali? Da vidim... Izgubio sam računicu o vremenu. Ali mislim da je to bilo u kući Bjoja Kasaresa, u vreme kada je objavljen *Pojedinac i univerzum*.

SABATO

Ne, Borhese. Ta knjiga je izašla 1945. godine. Upoznali smo se kod Bjoja, ali nekoliko godina ranije, mislim da je bila 1940.

BORHES (*zamišljen*)

Da, ona okupljanja...¹ Umeli smo da provedemo po čitavu noć raspravljajući o književnosti ili filozofiji... Bio je to drugačiji svet... Sada mi kažu, znam, da se mnogo priča o politici. Po mom mišljenju, njih interesuju političari. Apstraktna politika, ne. Nas su okupljale druge stvari.

SABATO

Pre bih rekao da smo na tim okupljanjima razgovarali o onome što nam je bila zajednička strast: Vama, Bjoju,

---

¹ Reč je o čuvenim okupljanjima tadašnjih intelektualaca, književnim sedeljama na kojima su argentinski pisci satima razgovarali.

Silvini² i meni. Dakle, o književnosti, o muzici. Nije reč o tome da nas politika nije zanimala. Barem u mom slučaju.

BORHES

Hoću reći, Sabato, da to nije imalo nikakve veze s tekućim, prolaznim vestima.

SABATO

Da, to je istina. Raspravljali smo o večnim temama. Tekuću vest, obično, odnese vetar. Najaktuelnije dnevne novosti već sutradan sasvim zastarevaju.

BORHES

Naravno. Niko ne smatra da treba da pamti to što je napisano u novinama. Tvrdim da se novine pišu da bi bile zaboravljene, namenski za zaborav.

SABATO

Bilo bi bolje izdavati novine jednom godišnje ili jednom u sto godina. Ili kada se dogodi nešto zaista značajno: „Gospodin Kristifor Kolumbo upravo je otkrio Ameriku“. Naslov na osam stubaca.

BORHES (*smeškajući se*)

Da... slažem se.

SABATO

Zar bi značajne činjenice mogle da nastaju svakog dana?

---

² Silvina Okampo, književnica, supruga Bjoja Kasaresa i sestra Viktorije Okampo, koja je u to doba okupljala intelektualnu elitu.

BORHES

Osim toga, ne zna se unapred koje su značajne. Raspeće Hristovo postalo je značajno kasnije, ne onda kada se desilo. Zbog toga ja nikada nisam čitao novine, sledio sam Emersonov savet.

SABATO

Čiji?

BORHES

Emersonov, on je preporučivao čitanje knjiga, a ne novina.

BARONE

Ako mi dozvolite... u ono vreme kada ste se sastajali kod Bjoja...

BORHES

Zaboga, vi se pozivate na ono vreme kao da je bilo jako davno (*izgleda kao da se priseća*). Da, tačno, hronološki uzev, bilo je davno. Međutim, osećam ga i mislim o njemu kao da je sadašnjost. Osim toga, retko smo se sretali.

SABATO

Vreme ne postoji, zar ne?

BORHES

Hoću da kažem... da sam ja i sada duhom u onom vremenu... Uostalom, u tome mi pomaže slepilo. (*Nastade duža pauza.*) Sećam se, na primer, polemike Boedo – Florida, danas čuvene.³ Međutim, bila je to

---

³ Sredinom tridesetih godina XX veka došlo je do polemike Boedo – Florida, koja će se s malim razlikama nastaviti kasnije, kao rasprava

šala koju su smislili Roberto Marijani i Ernesto Palasio.

SABATO

U redu, Borhese, ali to nije bilo moje vreme. (*Reče to sarkastičnim tonom.*)

BORHES

Da, znam, ali setio sam se te šale Floride i Boeda. Mene su svrstali u Floridu, iako sam ja više voleo da budem u Boedu. Međutim, rekli su mi da je već bilo došlo do podele (*ovo zainteresova Sabata*) i, pošto nisam mogao ništa da uradim, ja sam se odmah povukao. Bilo je onih koji su pripadali obema grupama, kao Roberto Arlt ili Nikolas Olivari. Svi smo znali da je to bila šala. Sada ima univerzitetskih profesora koji to ozbiljno proučavaju, a sve je bilo smišljeno da bi se opravdala polemika. Ernesto Palasio je tvrdio da su u Francuskoj postojale literarne grupe i zato, da ne bismo zaostajali, trebalo ih je i ovde osnovati. Tako se jedna šala preobratala u program argentinske književnosti.

SABATO

Da li se sećate, Borhese, da ste se Vi i Bjoj, osim za književnost i filozofiju, mnogo zanimali i za matematiku? Četvrta dimenzija, vreme... one rasprave o Danu⁴ i njegovoj knjizi *The Serial Universe...*

---

između „formalista“ i „estetičara sadržaja“. Grupa oko Boeda (jedna četvrt u to vreme udaljena od centra Buenos Ajresa) zastupala je koncept angažovane umetnosti i upotrebu jednostavnog, svakodnevnog jezika. Kritikovala je pripadnike grupe Florida (ulica u užem centru grada) jer zastupaju larpurlartizam i što su reacionari u politici, pa čak i u estetici.

⁴ Džon Vilijam Dan.

BORHES (*stiska štap obema rukama, malo se uspravi, gotovo ushićen*)

Zaboga! Naravno... beskonačni brojevi, Kantor...

SABATO

Većni povratak, Niče, Blanki...

BORHES

I, mnogo vekova ranije, pitagorejci ili stoici!

SABATO

Aporije,⁵ Ahil i kornjača... Da, divno smo se zabavljali. Sećam se kada je Bjoj čitao pripovetke Bustosa Domeka,⁶ tek izašle iz štampe. Silvini se nisu dopadale, uvek je bila vrlo ozbiljna.

BORHES

Pa, Silvina je obično čitala takve tekstove s nežnim, materinskim osećanjem. Mene su, pak, pripovetke Bustosa Domeka zasmejavale.

SABATO

Sećam se, takođe, da smo mnogo pričali o Stivensonu, o njegovim *tišinama*. Ono što se prećuti nekada više znači od onoga što se kaže.

BORHES

Tačno, Stivensonove tišine... pričali smo i o Čestertonu, Henriju Džejsmu... Ne, mislim da se o Džejsmu manje pričalo.

---

⁵ *Aporija* (grč.) – nesavladiva teškoća, problemi, najpoznatije a. kod filozofa Zenona.

⁶ *Onore Bustos Domek* – pseudonim ličnosti stvorene imaginacijom Bjoja Kasaresa i Horhea Luisa Borhesa, pod čijim imenom su izdali nekoliko zajedničkih dela.